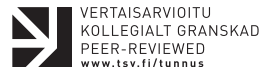

Artikkeli

Manu Rantanen^a

Monipaikkaiset asukkaat aktiivisina aluekehittäjätoimijoina

Multi-local Residents as Active Regional Development Agents

Multi-locality strengthens the development of many rural areas. The aim of the study was to increase understanding of multi-local residents' roles that actively support regional development as well as the structural factors enabling it. I applied ideal type analysis through the following steps: 1) Formulation of literature-based ideal types of regional development agents, 2) identifying multi-local regional development agency types from interview data and, 3) analysing the dimensions of multi-local regional development agency by comparing the groups of types created in steps 1 and 2. I identified multi-local entrepreneur and vocation-conscious citizen activist as agency types that should be taken more into account in the debates of regional development. The analysis showed that the relationship with the place and the local community are the key enablers for multi-local development agency. Examining the agency using ideal type analysis opens a detailed perspective on social relationships and practises in the contexts of regional development and multi-locality.

Keywords: agency, multi-local residency, regional development, second homes

Johdanto

Monipaikkaisen asumisen yleistymisen ja kaupunkien ulkopuolisten alueiden kehityksen ongelmat ovat johtaneet monipaikkaisuuden merkityksen korostumiseen erityisesti vapaa-ajanasukasvaltaisella maaseudulla, eli alueilla, joissa vapaa-ajanasuntojen määrä ylittää vakituisti asuttujen kiinteistöjen määrän (noin 22 % kunnista, SVT 2023). Monipaikkaisuuden suotuisat vaikutukset aluekehitykseen ovat konkretisoituneet muun muassa palvelutason säilymisenä ja syntyneinä työpaikkoina (Czarnecki 2018). Monipaikkaiset asukkaat omistavat asuntoja ja viettävät vapaa-aikaa tai tekevät etätöitä kahdella tai useammalla paikkakunnalla (mm. Pitkänen & Strandell 2018). Osalla heistä on sekä osaamista että halua vaikuttaa aluekehitykseen toimimalla paikkakuntien hyväksi (Nordbø 2013; Robertsson & Marjavaara 2015).

^a Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti, manu.rantanen@helsinki.fi

Koska aluekehityksen (engl. *regional development*) mittaaminen on arvopohjaista ja kontekstisidonnaista, sille ei ole yhtä määritelmää. Usein on korostettu talouskasvua ja kehityksen tasaisuutta, mutta nykyisin pyritään ottamaan huomioon myös kehityksen sosiaalinen, ekologinen, poliittinen ja kulttuurinen kestävyys (Pike ym. 2016). Maaseudun kehityksen (engl. *rural development*) yhteydessä on puolestaan keskusteltu siitä, missä määrin kehitys riippuu alueen omista tai ulkopuolisista päätöksistä ja resursseista (Gkartzios & Lowe 2019). Nykyisin painotetaan maaseudun kehityksen perustuvan sekä paikallisiin konteksteihin ja resursseihin että ulkopuolisiin resursseihin ja monitoimijaisiin verkostoihin, joiden kautta maaseutu on vuorovaikutuksessa muiden alueiden kanssa (Gkartzios & Lowe 2019; Mahon & Hyryläinen 2019).

Aluekehityksen keskiössä ovat rakenteellisten tekijöiden, kuten alueiden fyysisten ja inhimillisten resurssien, ohella aluekehittäjät, jotka tekevät tietoisesti aluekehitystyötä (Sotarauta ym. 2021). Aluekehittäjiä voivat olla niin aluekehityssammattilaiset (Sotarauta 2010) kuin myös kansalaistoiminnan piirissä ilman virallista asemaa toimivat (Stimson ym. 2009; Beer 2014). Esimerkiksi kansalaisten osallistuminen yhteiskunnan toimintaan lisää alueiden sosiaalista pääomaa, resilienssiä ja innovatiivisuutta (Iyer ym. 2005; Radiukiewicz 2017).

Tunnistimme aiemmin (Rantanen & Czarnecki 2023, 569) vapaa-ajanasukkaista ryhmän, joka pyrkii muita enemmän toimimaan aluekehityksen hyväksi. Kutsun heitä tässä artikkelissa aktiivisiksi monipaikkaisiksi aluekehittäjätoimijoiksi. He ovat kiinnittyneitä toiseen paikkakuntaan kuin missä ovat kirjoilla paitsi kiinteistönomistuksen, vietetyn ajan ja koetun tunnesiteen, myös aktiivisen aluekehityspyrkimyksen kautta. Toimijuus (engl. *agency*) on ihmisten kykyä vaikuttaa heitä ympäröiviin olosuhteisiin (Rogers ym. 2013) ja saada aikaan niissä merkittäviä muutoksia (Moulaert ym. 2016). Aktiivinen aluekehittäjätoimijuus on aluekehityksen hyväksi tehtyä tarkoituksellista toimintaa, joka kohdistuu sekä alueen nykyisten kehityspolkujen muuttamiseen (engl. *change agency*) että niiden vahvistamiseen (engl. *maintenance* tai *reproductive agency*) (Kurikka & Grillitsch 2020; Bækkelund 2021).

Kuten olen aiemmin havainnut, vapaa-ajan asumiseen liitetään yleisesti matkailuun ja kuluttamiseen liittyviä merkityksiä (Rantanen 2023), joten käytän nimitystä vapaa-ajanasukas ainoastaan aiempiin tutkimuksiin viitattaeni. Monipaikkaisuuteen lasketaan kuuluvaksi myös muita ryhmiä, kuten alueella muualta työssä käyvät. Monipaikkainen aktiivinen aluekehittäjätoimijuus on kuitenkin yhteydessä oman kiinteistön intensiiviseen käyttöön (Rantanen & Czarnecki 2023). Tämän vuoksi tutkimukseni empiirinen aineisto on koottu haastattelemalla sitä osaa vapaa-ajanasukkaista, joka toimii aktiivisesti aluekehityksen hyväksi vapaa-ajanasukasvaltaisella maaseudulla.

Vapaa-ajanasukkaita on tutkittu toimijoina vähän (mm. Pitkänen ym. 2014), ja erityisesti heidän toimintansa merkitys paikallis- ja aluekehitykselle tunnetaan huonosti (Mottiar & Quinn 2003; Bristow & Healy 2014). Pohjoismaissa on tutkittu jonkin verran vapaa-ajanasumisen positiivisia vaikutuksia aluekehitykseen ja paikallisyhteisöihin (Pitkänen & Hannonen 2024), mutta tarkastelussa ovat korostuneet evolutionaarisen talousmaantieteen näkökulmat. Tästä johtuen määrällisiä tekijöitä, kuten yöpymisvuorokausia ja kulutettuja euroja on käytetty keskeisinä monipaikkaisuuden aluekehitysvaikutusten indikaattoreina (mm. Kujala ym. 2018; Lehtonen ym. 2020). Vapaa-ajan asumisen positiivisista vaikutuksista huolimatta tutkijat ovat kiistelleet pitkään siitä, onko haitallisia vaikutuksia lopulta enemmän. Niitä voivat olla esimerkiksi paikallisten asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien väheneminen tai rantaan pääsyn heikentyminen vapaa-ajanasuntojen takia (Müller & Hoogendoorn 2013; Stiman 2024).

Tämä artikkeli keskittyy vähemmän tutkittuun aiheeseen, monipaikkaisten asukkaiden aktiiviseen aluekehitystoimijuuteen. Tavoitteenani on tunnistaa erilaisia monipaikkaisia aluekehittäjätyyppejä sekä kirjallisuutta että empiiristä aineistoa hyödyntäen. Samalla tarkastelen sitä, mitkä rakenteelliset tekijät mahdollistavat eri aluekehittäjätyyppien toimintaa paikkakunnalla, sillä ymmärrän Jessopin (2001) tavoin toimijuuden ja rakenteellisten tekijöiden

vaikuttavan toisiinsa. En arvioi, minkälaisia mitattavia vaikutuksia monipaikkaisilla aluekehitystoimijoilla on aluekehitykseen. Sen analysointi vaatisi pitkittäistutkimusta.

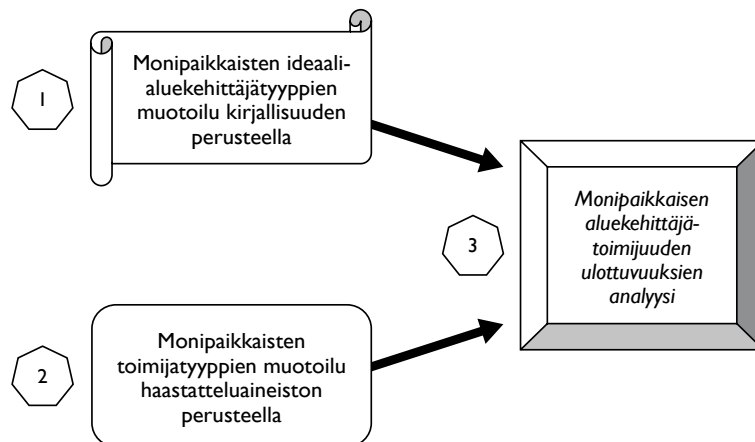
Artikkelin toisena tavoitteena on laajentaa aluekehitystoimijuuksien tutkimusmenetelmiä ideaalityyppimenetelmää soveltaen. Max Weber kehitti ideaalityyppianalyysin heuristiseksi keinoksi ymmärtää vähän tutkittuja, empiirisiin havaintoihin perustuvia historiallisia ja sosiaalisia prosesseja. Sen tarkoituksena on myös helpottaa tulkintaa eri aikoina ja eri paikoissa tapahtuvien ilmiöiden välillä. (Weber 1904; Stapley ym. 2022). Sovellan tutkimusasetelmassa Gerhardtin (1994) edelleen kehittämää ideaalityyppianalyysia. Ideaalityyppi koostetaan ilmiön elementeistä tiivistäen ja liioitellen empiiristä todellisuutta ”puhtaaseen” muotoon. Tavoitteena on luoda yhtenäinen käsite siten, että eri ideaalityyppien piirteet eivät mene päällekkäin toistensa kanssa. (Weber 1904; Stapley ym. 2022.)

Ideaalityyppien edellytyksiä ovat niiden historiallisuus tai empiirinen relevanssi (Gerhardt 1994, 86–90). Hyödynnän aiempaa tutkimuskirjallisuutta ideaalityyppianalyysin ensimmäisessä vaiheessa. Toisessa vaiheessa ideaalityypit tulee verifioida rinnastamalla ne vastakkain yhteiskuntatieteellisen tutkimustiedon kanssa (Gerhardt 1994, 90). Tämän tutkimusaineiston olen koonnut monipaikkaisten aluekehittäjien haastattelusta. Hyödynnän siten tutkimusaineistoina sekä aluekehitystoimijuuteen liittyvää kirjallisuutta että aktiivisten monipaikkaisten aluekehittäjätoimijoiden haastatteluja (ks. kuva 1).

Menetelmä mahdollistaa sen arvioimisen, miten kirjallisuuteen perustuvat ideaalityypit vastaavat empiirisiä toimijatyyppejä. Haastatteluaineiston analyysi puolestaan voi vahvistaa tai täydentää aiempiin tutkimuksiin perustuvia ideaalityyppejä. Haastatteluilla pyrin myös laajentamaan näkökulmaa siihen, miten rakenteelliset tekijät mahdollistavat tai estävät monipaikkaista aluekehittäjätoimijuutta.

Tutkimuskysymykseni ovat: Minkälaisia aktiivisia aluekehittäjätyyppejä monipaikkaisten asukkaiden toiminnasta voidaan tunnistaa? Minkälaiset yksilökohtaiset ja rakenteelliset tekijät edesauttavat aluekehittäjätyyppien toteutumista? Mitä lisäarvoa ideaalityyppi-analyysi voi tuoda monipaikkaisen aluekehittäjätoimijuuden ymmärtämiseen?

Aloitan käymällä läpi keskeistä aiempaa tutkimusta aluekehittäjätoimijuudesta, jonka pohjalta esittelen teoreettiset monipaikkaiset aluekehittäjä-ideaalityypit. Seuraavaksi esittelen haastatteluaineiston, sen analyysimenetelmät sekä haastatteluihin perustuvat monipaikkaiset toimijatyypit. Lopuksi asetan kirjallisuuteen perustuvat ideaalityypit vastakkain haastatteluihin perustuvien monipaikkaisten toimijatyypien kanssa.

Kuva 1. Ideaalityyppianalyysin vaiheet monipaikkaisen aluekehittäjätoimijuuden tarkastelussa.

Figure 1. Steps of the ideal type analysis for the study of the multi-local regional development agency.

Monipaikkaista aluekehittäjätoimijuutta käsittelevä kirjallisuus ja siihen perustuvat ideaalityypit

Hyödynnän seuraavaa kirjallisuuskatsausta monipaikkaisen aluekehittäjätoimijuuden ideaalityypianalyysin ensimmäisenä tutkimusaineistona.

Aluekehittäjätoimijuus aluetutkimuksessa

Rakenteelliset tekijät, kuten alueen toimialarakenne, koulutustaso ja työmarkkinoiden rakenne (Sotara ym. 2021), estävät tai edesauttavat aluekehittäjätoimijuuden toteutumista. Aluekehityksen kannalta tärkeää on esimerkiksi yhteistyötä mahdollistava hallinta paikkakunnalla (Beer ym. 2023). Sekä rakenteelliset tekijät että toimijuus ovat alueellisia ja ajallisia, eli ne ilmenevät tietyllä alueella tietyssä aikana (Giddens 1984).

Erilaiset aluekehittäjäroolit ovat nousseet rakenteellisten tekijöiden lisäksi aluetutkimuksen tutkimuskohteiksi, ”alueen” viitattaessa sekä maaseutuun että kaupunkeihin. Yhden määritelmän mukaan aluekehittäjä on ”kehittämisen- ja muutosorientoitunut henkilö, joka on sitoutunut edistämään kehitystä omalla alueellaan” (Sotara ym. 2010, 17). Hän pystyy vaikuttamaan muihin toimijoihin erilaisissa verkostoissa niin, että alueella voidaan luoda jotain uutta (Sotara ym. 2007). Aluekehitystoimijuutta tukee ja motivoi mm. emotionaalinen paikkaan kiinnittyminen (engl. *place attachment*) (Piša & Hruška 2024), ja siihen vaikuttavat lisäksi tulevaisuudessa odotetut toiminnan vaikutukset (Grillitsch ym. 2022).

Kiinnostavaa on, minkälaisissa rooleissa aluekehittämistä käytännössä tehdään ja minkälaisia kyvykkyyksiä siihen tarvitaan. Alueen kehityspolkuja muuttamaan pyrkiviä aluekehittäjiä kutsutaan kirjallisuudessa muutostoimijoiksi. Muutostoimijuuden päätyypit ovat Grillitschin ja Sotaraudan (2020) mukaan innovatiivinen yrittäjyys, paikkajohtajuus ja institutionaalinen yrittäjyys. Innovatiiviset yrittäjät toimivat aluekehityksen kannalta keskeisessä roolissa. He havaitsevat tulevia mahdollisuuksia ja tarttuvat niihin oikea-aikaisesti, riskejä ottaen sekä erilaisia tietopohjia ja resursseja yhdistäen (Grillitsch & Sotara ym. 2020). Heillä on kyvykkyyttä synnyttää uusia kontakteja erilaisten toimijoiden välille, rikkoo totuttuja kehityskulkuja ja synnyttää uusia yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa (Grillitsch 2019). Kyky ylittää esteitä ja muodostaa uusia yhteyksiä erilaisten sosiaalisten rakenteiden ja tietopohjien välille on keskeistä innovaatioiden kehittymiselle (mt.). Tätä tukee se, mikäli yrittäjät kuuluvat erilaisiin sosiaalisiin rakenteisiin, verkostoihin ja positiioihin, koska rakenteellisia kuiluja ylittävillä yrittäjillä on muita paremmat mahdollisuudet havaita uusia mahdollisuuksia ja samalla vahvistaa alueiden sosiaalista pääomaa (Garud ym. 2014).

Toinen aikaisemmassa tutkimuksessa tunnistettu muutostoimijatyyppejä on paikkajohtajuus. Paikkajohtajat kykenevät vakuuttamaan eri toimijoita tietyllä alueella niin, että he alkavat entistä enemmän toimia samaan suuntaan organisaatiorajoja ylittäen sekä kohdistaan resurssejaan siten, että toiminta hyödyttää sekä toimijoita itseään että aluetta (Grillitsch & Sotara ym. 2020). Paikkajohtajat vaikuttavat verkostoissa ja verkostojen kautta (Sotara ym. 2021), mobilisoivat toimintaa ja päätöksiä alueen hyväksi yhteistyöhakuisesti ja joustavasti (Beer 2014 ym.) herättelemällä toimijoita, kehystämällä aluekehitykseen liittyviä keskusteluja ja visioimalla tulevaisuutta (Sotara ym. 2010). Paikkajohtajuus on tärkeää alueiden menestyksen ja talouskehityksen kannalta (Ayres 2014) erityisesti silloin, kun alueet ovat jäämässä marginaaliin (Beer 2014). Pienemmissä yhteisöissä tarvitaan erilaista johtajuutta kuin kaupungeissa tai laajemmilla alueilla (Ayres 2014). Pienemmissä yhteisöissä yksittäisillä toimijoilla, heidän ominaisuuksillaan ja aktiivisuudellaan on suhteellisesti suurempi merkitys aluekehitykseen kuin paikkakunnilla, joissa erilaisia toimijoita ja vaihtoehtoja on paljon (Sotara ym. 2021). Paikkajohtajuutta tukevat mm. julkisen sektorin organisaatiot ja niissä toimiva koulutettu työvoima (Sotara ym. & Beer 2016).

Kolmas keskeinen muutostoimijatyyppejä on Sotaraudan (2017) mukaan institutionaalinen yrittäjyys. Institutionaaliset yrittäjät kykenevät toiminnallaan muuttamaan paikallista

institutionaalista ympäristöä, eli alueella vallitsevia sääntöjä ja käytäntöjä tai siellä toimivia organisaatioita aiempaa suotuisammiksi innovatiiviselle yrittäjyydelle.

Laajemmin käsitettynä aluekehittämiseen sisältyy muutostoimijuuden lisäksi nykyisiä kehityspolkuja vahvistava toiminta (Bækkelund 2021). Aluekehitystä ylläpitävä toimijuus lisää alueiden resilienssiä, eli kykyä selviytyä toimialoja kohdanneista vaikeuksista (Kurikka & Grillitsch 2020). Se on tärkeää erityisesti taloudellisten kriisien aikana (Bækkelund 2021).

Aluekehitys edellyttää alueelle uudenlaisen tiedon hyödyntämistä, missä keskeistä on hyvä tiedonkulku. Mark Granovetterin (1973) mukaan henkilöiden väliset ”heikot siteet” ovat tärkeitä uuden tiedon välittymisen kannalta, kun huonosti toisensa tuntevien ihmisten kohtaamiset lisäävät odottamattoman tiedon leviämistä. Aktiivinen kansalaisuus on tärkeää alueiden uudistumisen kannalta (Iyer ym. 2005). Kansalaiset voivat synnyttää esimerkiksi eri tietopohjiin perustuvaa tietoa ylittäessään institutionaalisia rajoja ja välittäessään tietoa alueen ulkopuolelta (Crevoisier & Jeannerat 2009). Myös inhimillinen pääoma on keskeistä taloudellisen kasvun kannalta (mm. Florida 2002).

Aluekehitykseen liittyvien muutosten aikaansaaminen edellyttää eri toimijoiden verkostoitumista heitä yhdistävien tavoitteiden taakse. Tarvitaan poliitikkojen, asiantuntijoiden, hallinnon edustajien sekä hallinnon ulkopuolisten toimijoiden panosta eri vaiheissa muutosprosessia (Ayres 2014). Yhteistoimintaa ja verkottuneisuutta on kuvattu sosiaalisen pääoman käsitteen avulla, kun se käsitetään yhteisön ominaisuutena. Silloittava (*bridging*) sosiaalinen pääoma voi lisätä yhteisöjen linkkejä yhteiskunnan formaaleihin instituutioihin ja samalla parantaa tiedon kulkua (Putnam 1993).

Aluetutkimuksessa ei ole tunnistettu monipaikkaisia asukkaita aluekehitykseen vaikuttavana ryhmänä tai sovellettu edellä mainittuja aluekehittäjätyyppejä monipaikkaisuuden kontekstiin. Monipaikkaiset asukkaat vaikuttavat kuitenkin erityisesti kaupunkien ulkopuolisten alueiden kehitykseen.

Monipaikkaiset asukkaat aluekehittäjinä

Monipaikkaisten asukkaiden toimintaa aluekehityksen hyväksi on tarkasteltu matkailututkimukseen kuuluvassa vapaa-ajan asumisen tutkimuksessa (*second home studies*). Maaseutututkimuksessa monipaikkainen toimijuus on usein ohitettu kokonaan (Müller 2011) joitain poikkeuksia lukuun ottamatta.

Aikaisemman tutkimuksemme (Rantanen & Czarnecki 2023) mukaan monipaikkaisten asukkaiden aluekehittäjätoimijuutta on tutkittu sosiaalisen (mm. Nordin & Marjavaara 2012), taloudellisen (mm. Czarnecki 2018) ja inhimillisen pääoman (mm. Robertsson & Marjavaara 2015) näkökulmista. Monipaikkaisia asukkaita toimii epävirallisissa kehittäjärooleissa, kuten asiantuntijoina ja linkkeinä ulkoisiin verkostoihin (Gallent 2014). Suomalaisista vapaa-ajanasukkaista tunnistimme kehittäjäorientoituneen roolin, ”kehittäjä yhdistysten ulkopuolella” (Rantanen & Czarnecki 2023, 569). Tanskalaisen jaottelun mukaan monipaikkaisia asukkaita toimii perinteiden ja institutionalisoitujen käytäntöjen ylläpitäjinä (engl. *custodians*), vapaa-ajan kuluttajina (engl. *holiday consumers*) ja innovaattoreina (engl. *innovators*) (Jørgensen ym. 2024).

Ihmiset antavat vaihtelevia merkityksiä paikoille, mikä voi johtaa siihen, että monipaikkaisten asukkaiden roolit muotoutuvat erilaisiksi eri paikkakunnilla (Rinne-Koski 2022). Jotkut ovat esimerkiksi perustaneet yrityksiä vapaa-ajan paikkakunnalleen (Jørgensen ym. 2024). Työelämän ja maaseudun digitalisoitumisen myötä jopa yli kolmannes Maaseutubarometrin (2020) kyselyyn vastanneista voisikin harkita monipaikkaista yrittäjyyttä tai etäyrittäjyyttä (Vihinen & Ovaska 2020).

Monipaikkaiset asukkaat liikkuvat säännöllisesti eri alueiden, tavallisimmin kaupungin ja maaseudun välillä, ja voivat samalla tuoda paikkakunnalle uutta ja erilaista osaamista (Nordbø 2013). He saavat aikaan ”kausittaista pöhinää” (engl. *seasonal buzz*), epävirallista tiedonvaihtoa, minkä vahvistaa paikallista innovaatioympäristöä (Robertsson & Marjavaara

2015). He vahvistavat myös sosiaalista elämää harvemmin asutuilla alueilla (Huijibens 2012). Mikäli he kuuluvat ammatillisiin tai sosiaalisiin verkostoihin eri paikkakunnilla, voivat he lisätä alueiden ja yhteisöjen välisiä kontakteja. Monipaikkaiset verkostot ovat osoittautuneet tärkeiksi erityisesti vähemmän kehittyneillä alueilla (Gallent 2014; Miguéleza & Moreno 2015). Tämä edellyttää kuitenkin läheisiä suhteita paikallisiin, esimerkiksi sukulaisuussuhteita (Gallent 2015).

Toimijoiden asema yhteiskunnassa rajoittaa tai mahdollistaa heidän vaikutustaan ympäristöönsä. Toimijat voivat käyttää sosiaalisilla kentillä resursseinaan sosiaalista, taloudellista ja kulttuurista pääomaa. Kulttuurinen pääoma liittyy yhteiskunnan kulttuurin tuntemiseen, mikä tuo sosiaalisten suhteiden ja käytäntöjen kautta toimijoille sosiaalisia asemia ja valtaa. (Bourdieu 1998.) Kyseessä voi olla esimerkiksi koulutuksen kautta saavutettu asema (Sippola ym. 2021) tai suhteet päättäviin tahoihin (Alanen ym. 2007). Monipaikkaisen asukkaan näkökulmasta vapaa-ajan kunta voi näyttäytyä yhtenä sosiaalisena kenttänä, jossa vapaa-ajanasunto antaa toimintamahdollisuuksiin vaikuttavan sosiaalisen aseman paikkakunnalla (Bourdieu 1998, 14). Monipaikkaisilla asukkailla on suhteellisen paljon kulttuurista pääomaa, sillä he ovat keskimäärin koulutetumpia kuin vapaa-ajanasukasvaltaisten kuntien asukkaat (Voutilainen ym. 2021) ja voivat hyödyntää tätä osallistuessaan paikkakuntien kehittämistoimintaan, samaan tapaan kuin hyvin koulutetut kaupunginosa-aktiivit voivat hyödyntää asemaansa ja koulutustaan kaupunkisuunnittelun prosesseihin (Sjöblom 2022). Suomessa jotkut kunnat pyrkivätkin yhteistyöhön erityisesti yhteiskunnallisesti korkeassa asemassa olevia vapaa-ajanasukkaiden kanssa (Rantanen 2023).

Jotkut tekijät voivat heikentää monipaikkaisten asukkaiden toimintaa aluekehittäjinä. Yli puolet mökinomistajista on eläkkeellä ja omistajien keski-ikä on 63 vuotta, joten monet heistä eivät enää voi toimia esimerkiksi ammatillisten verkostojen linkkeinä (Ronkainen 2021). Kesämökkien suuren määrän takia (noin 504 000 vuonna 2023, Tilastokeskus 2024) vapaa-ajanasuntojen omistajissa on kuitenkin paljon vielä aktiivisesti työelämässä olevia (42 % omistajista, Ronkainen 2021). Monipaikkaisten asukkaiden toimintaa voi rajoittaa myös se, että heidän kuulumisensa paikalliseen yhteisöön voidaan kiistää paitsi hallinnollisesti, myös paikallisyhteisön taholta.

Monipaikkaisten ideaali-aluekehittäjätyyppien muotoilu kirjallisuuden perusteella

Ideaalityyppien muotoileminen edellä esitellyn kirjallisuuden perusteella mahdollistaa alue-tutkimuksen, vapaa-ajan asumisen tutkimuksen ja maaseutututkimuksen näkökulmien yhdistämisen monipaikkaisen aluekehittäjätoimijuuden tarkastelussa. Aiemmin määritelyihin aluekehittäjätyyppien on tiivistynyt aluekehittämiseen liittyvää tutkimusta, ja ne perustuvat laajojen empiiristen aineistojen analyysihin, joten niitä voidaan hyödyntää ideaalityyppien muotoilussa (ks. Gerhardt 1994).

Yhdistän näihin aiemmin määritelyihin aluekehittäjätyyppien sisältyviä teoreettisia näkökulmia monipaikkaisen aluekehittäjyyden kontekstiin ja muotoilen niistä kolme ideaalityyppiä. Kaksi ensimmäistä ideaalityyppiä pohjautuvat Grillitschin ja Sotaraudan (2020) esittämään käsitteelliseen kehykseen muutostoimijuuden kolminaisuudesta.

Ensimmäinen ideaalityyppi perustuu innovatiivista yrittäjyyttä aluekehittäjätoimijuudessa käsitteleviin tutkimuksiin (Schumpeter 1911; Sotarauda 2017) siten, että olen liittänyt niihin näkökulman monipaikkaisista asukkaista yrittäjinä. Olen nimennyt ideaalityypin *monipaikkaiseksi yrittäjäksi* (1). Yrittäjätoimijuutta ja sen toteutumista edistäviä tekijöitä on tutkittu vähän monipaikkaisuuden näkökulmasta, mutta Jørgensenin ym. (2024) mukaan monipaikkaiset asukkaat ovat olleet kehittämässä yrittäjinä matkailua ja lisäämässä näin taloudellisia mahdollisuuksia maaseutuyhteisöissä Tanskassa.

Grillitschin ja Sotaraudan (2020) muutostoimijatyypeistä paikkajohtajuutta (Sotarauda 2010; Ayres 2014; Beer 2014 ym.) vastaa kehittämäni monipaikkainen ideaalityyppi *verkostojen yhdistäjä* (2). Tähän ideaalityyppiin kiteytyy monipaikkaisten asukkaiden rooli

verkostojen linkkinä maaseutualueiden ja kaupunkien välillä sekä kyky aktivoida verkostoihin uusia toimijoita. Tyyppi liittyy paikkajohtajuutta käsitteleviin keskusteluihin sekä sosiaalisen pääoman teoriaan. Soveltaessani paikkajohtajuus-toimijatyyppiä monipaikkaisen asumisen kontekstiin olen hyödyntänyt kirjallisuuskatsauksessa esiteltyä monipaikkaisia asukkaita verkostotoimijoina kuvaavaa kirjallisuutta (Gallent 2014; Gallent 2015; Miguéleza & Moreno 2015).

Grillitschin ja Sotaraudan (2020) toimijuustyypeistä kolmatta, institutionaalista yrittäjyyttä, en ottanut mukaan, koska institutionaalisten yrittäjien tulee kyetä sekä haastamaan alueen nykyisiä käytäntöjä ja sääntöjä, että institutionalisoimaan uusia (Sotarauda & Mustikkamäki 2015). Monipaikkaiset asukkaat ovat kuitenkin hallinnollisesta näkökulmasta katsottuna alueella ulkopuolisen roolissa, joten he eivät voi esimerkiksi osallistua alueen päätöksentekoon. Tämän vuoksi on epätodennäköistä, että he saavuttaisivat tämän toimijuustyyppin edellyttämän aseman. Heidän vaikutuksensa toteutuu muissa tyypeissä, joilla voi kuitenkin olla pitkällä aikavälillä vaikutusta myös paikkakunnan institutionaaliseen ympäristöön.

Muutostojen lisäksi aluekehitystä ylläpitävän toimijuuden on todettu olevan tärkeä osa aluekehitysprosesseja (Bækkelund 2021). Siihen liittyvää ideaalityyppiä nimitän *sisä-ulkopuoliseksi mentoriksi* (3). Kyseinen ideaalityppi korostaa monipaikkaisten asukkaiden merkitystä osaamisen välittäjinä. Ideaalityypin muotoiluun olen hyödyntänyt kirjallisuutta, joka on tarkastellut monipaikkaisten asukkaiden toimintaa sosiaalisen (Gallent 2014; Gallent 2015) ja inhimillisen (Nordbø 2013; Gallent 2015; Robertsson & Marjavaara 2015) pääoman lisääjinä.

Taulukossa 1 on kuvattu kirjallisuuteen perustuvien ideaalityyppien keskeinen sisältö. Lisäksi taulukkoon on merkitty tyyppien toteutumista edesauttavat, keskeisimmät toimijuus- ja rakenteelliset tekijät. Taulukko perustuu siinä mainittuihin teoriakeskusteluihin sekä kirjallisuuskatsauksessa mainittuihin empiirisiin tutkimuksiin.

Taulukko 1. Kirjallisuuteen perustuvien monipaikkaisten ideaali-aluekehittäjätyyppien keskeinen sisältö.

Table 1. Key contents of the literature-based multi-local ideal types of regional development agents.

Monipaikkainen ideaali-aluekehittäjä-tyyppi	Teoreettinen tausta-keskustelu	Toiminnan kohde ja pyrkimykset	Keskeiset toimijuus-tekijät	Keskeiset rakenteelliset tekijät
1. Innovatiivinen monipaikkainen yrittäjä	Innovatiivinen yrittäjyys	Yritystoiminnan aloittaminen alueella mahdollisuuksiin tarttuen	Yrittäjähenkisyys, kokemus ja osaaminen, taloudellinen tilanne	Riittävä markkinakysyntä
2. Verkostojen yhdistäjä	Paikkajohtajuus, sosiaalinen pääoma	Paikkakunnan kehitykseen positiivisesti vaikuttaminen verkostojen avulla	Verkosto-osaaminen, kulttuurinen pääoma	Olemassa olevat paikalliset ja valtakunnantason verkostot
3. Sisä-ulkopuolinen mentori	Inhimillinen ja kulttuurinen pääoma	Paikkakunnan kehityksen tukeminen osaamista jakamalla	Substanssi- ja aluekehitys-osaaminen	Alueen toimijoiden kyky hyödyntää uutta ja erilaista tietoa

Ideaalityyppit eivät sellaisenaan kuvaa mitään todellista roolia, vaan toteutuvat erilaisina sekamuotoina. Ne kuvaavat aluekehityksen mikrotason prosesseja sekä toimijuuden ja rakenteellisten tekijöiden välistä vuorovaikutusta (Kurikka & Grillitsch 2020). Käytännössä muutos- ja ylläpitävä toimijuus vuorottelevat (Bækkelund 2021), ja yksittäinen toimija voi kehittämisprosessin eri vaiheissa toimia useassa aluekehittäjäroolissa (Grillitsch & Sotarauta 2020).

Rakenteelliset tekijät, kuten institutionaaliset tukirakenteet, hallinta ja resurssit (Sotarauta ym. 2021; Beer ym. 2023) koskettavat kaikkia eri aluekehittäjätoimijuuden muotoja, niiden toteutumista mahdollistaen tai estäen.

Monipaikkaisten aluekehittäjien haastattelut ja toimijatyyppien tunnistaminen

Monipaikkaisten aluekehittäjien haastattelut

Empiirisen aineiston keräämisen tarkoituksena oli tarkastella tuoreen aineiston avulla aktiivisten monipaikkaisten asukkaiden toimintaa. Haastateltaviksi etsin monipaikkaisia asukkaita, jotka toimivat mahdollisimman erityyppisissä aluekehittäjätehtävissä vapaa-ajan-asukasvaltaisella maaseudulla, etupäässä Mikkelin ja Savonlinnan seuduilla. He toteuttivat aluekehitystehtäviä usein laajemmalla alueella, esimerkiksi sekä vapaa-ajan-asunnon sijaintikunnassa että kaupungissa, jossa heidän vakituinen asuinpaikkansa sijaitsee. Osa heistä toimi valtakunnan tasolla. En etukäteen määritellyt aluetasoa, jolla heidän toimintaansa tarkastelin, vaan annoin haastateltavien tehdä sen itse.

Aineisto koostuu 21 teemahaastattelusta, jotka toteutin vuosina 2019–2023. Koska haastattelut osuivat osin covid-19-pandemian ajalle, toteutin 10 niistä videon välityksellä. Haastattelupaikkoina käytin muun muassa Helsingin yliopiston tiloja. Haastatelluista 16 henkilöä oli miehiä ja viisi naisia, mikä oli todennäköisesti seurausta kuntien vapaa-ajan-asukastoimikuntien miehiin painottuneesta sukupuolijakaumasta. Haastattelut litteroitiin yleisellä tarkkuudella, mutta kuitenkin niin, että käytetyt puhetyylit ja pitemmät tauot merkittiin. Anonymiteetin varmistamiseksi käsittelin litteroituja haastatteluja niin, että poistin haastateltujen tunnistetiedot ja käytän niistä aktiivitoimijoihin viittaavaa kirjainta A.

Paikansin haastateltavia mediaesiintymisten (mm. sanomalehti Länsi-Savo) ja sosiaalisen median (kuntakohtaiset ja valtakunnalliset mökkiläisten Facebook-ryhmät) perusteella. Tiedustelin kuntien (mm. Mikkeli, Hirvensalmi, Juva, Mäntyharju, Puumala, Kangasniemi ja Pertunmaa), Suomen Yrityskummit ry:n ja Veejjakaja-toimintaryhmän edustajilta heidän tiedossaan olevia monipaikkaisia asukkaita, jotka toimivat aktiivisesti. Uusia haastateltavia en enää etsinyt, kun heidän toimintansa piirteet alkoivat keskeisiltä osiltaan kerrata aiemmin haastateltujen toimintaa. Haastattelemalla eri rooleissa toimivia monipaikkaisia asukkaita pystyin välttämään ”aktiivisuusharhan”, jolloin kyseessä olisi ainoastaan halukkuus tai haave toimia tulevaisuudessa, eikä varsinainen toteutunut toiminta.

Pyysin haastateltavia kertomaan toiminnastaan aluekehittäjinä ja siihen vaikuttaneista tekijöistä. Lisäksi tiedustelin heiltä arvioita toimintansa mahdollisesta tulevaisuudesta. Pyrin näin selvittämään monipaikkaisen aluekehitystoiminnan ajallista ulottuvuutta sekä saamaan selville niitä asioita, joita kertojat kokivat tärkeiksi. Käyttämällä avoimia kysymyksiä, kuten ”kuvailisitko omaa tehtäväsi ja toimintaasi mökkipaikkakunnalla?” tarkastelin sitä, miten haastateltavat itse määrittelivät oman roolinsa, niiden tapahtumien järjestyksen joissa ovat olleet osallisina ja niihin vaikuttaneet tekijät sekä käyttämänsä käsitteet (vrt. Hytti 2003). Haastatellut loivat itsestään haluamaansa kuvaa, joten pyrin tarkastelemaan aineistoa kriittisesti.

Haastattelukysymysten muotoilussa hyödynsin aiempaa aluekehitystutkimukseen ja vapaa-ajan asumisen tutkimukseen liittyvää kirjallisuutta. Itse analyysin pyrin tekemään aineistolähtöisesti enkä hyödyntänyt aiempia roolityyppikategorioita. Tarkastelin

litteroituja haastatteluja tutkimuskysymysten näkökulmasta. Erityisesti huomioin kuvauksia toiminnasta, sen lähtökohdista ja sitä mahdollistaneista tekijöistä.

Koodausvaiheessa tunnistin 29 monipaikkaiseen aluekehittäjätoimijuuteen liittyvää puhetapaa. Ne järjestysivät neljän laajemman teeman sisälle. Teemat ja niiden alateemat olivat: kuntasuhte (intressit paikallisiin asioihin, osallistuminen ja vaikuttaminen, vapaa-ajan asukastoimikunta ym., vapaa-ajanasukkaat kehittäjinä), mökkeily (mökkeilytyyli, nimitykset, puuhastelu), paikkasuhte (alueelle tuleminen, alueen tuttuus, kuulumisen alue, luonto, maanomistus, mahdollisuuksien hyödyntäminen, tapahtumat, vastapaino arjelle, yhteisö ja juuret) ja toiminta (kuntayhteistyö, monipaikkaisuus ja kausittaisuus, motivaatiotekijät, muutospyrkimys, rooli, talousvaikutukset, tehtävään tuleminen, toimintatavan osaaminen, turvallisuus, työroolin ja asuinpaikan merkitys, vapaa-aikaa vai työtä, vastuun kokeminen, verkostoituminen ja kumppanit). Teematarkastelun avulla pyrin irrottautumaan yksittäisistä roolikuvauksista yleisemmälle toiminnan tasolle.

Muotoilin näin tarkastelemastani haastatteluaineistosta toimijatyyppistä ideaalityyppime-
netelmää soveltaen. Yhdistin samantyyppisiä toimintatapoja ja yleistin niitä, kunnes mikään toimijatyyppiä ei ollut enää liitettävissä suoraan haastatteluaineistoon. Pyrin siihen, että kuhunkin toimijatyyppiin yhdistyi mahdollisimman kattavasti löytyneitä tekijöitä, mutta ne olivat mahdollisimman erilaisia toisiinsa verrattuna. Otin huomioon sekä eri toimijatyyppien keskeiset ominaisuudet että niiden toteutumista edesauttavat tekijät.

Empiiriset monipaikkaiset toimijatyyppit

Tunnistin haastatteluaineistosta seuraavat toimijatyyppit: monipaikkainen yrittäjä, paikkakuntaa sympatisoiva asiantuntija, edunvalvoja ja kutsumustietoinen kansalaisaktivisti. Monipaikkaiset toimijatyyppit eroavat toisistaan toimija-asemien virallisuuden suhteen. Jotkut niistä toteutuvat tunnustetuissa asemissa paikallishallinnossa, toiset taas ovat ilman virallista statusta ja tukeutuvat erilaisiin verkostoihin. Osa toimijatyypeistä liittyy läheisesti ammatin harjoittamiseen. Suurin osa niistä perustuu kuitenkin vapaaehtoisuuteen, vaikka toiminnassa hyödynnetäänkin ammatillista osaamista ja asemaa. Haastatteltujen toiminnan sisällölliset teemat liittyivät ympäristönsuojeluun, kulttuuriin ja taiteeseen, matkailuun, yritysten kehittämiseen sekä yleisemmin maaseudun tai tietyn alueen kehittämiseen.

Monipaikkainen yrittäjä -toimijatyyppiin (1) kuuluu erilaisissa elämäntilanteissa olevia monipaikkaisia asukkaita. Suurin osa haastatelluista yrittäjistä on saavuttanut ammattitaitonsa ja taloudelliset mahdollisuutensa muualla, mutta kokee paikkakunnan sopivan monipaikkaisen työn tekemiselle. Heidän ammattitaitonsa ja työnsä siirtyvät jouhevasti paikasta toiseen, eli he ovat joko yksinyrittäjiä tai johtavassa asemassa suuremmassa yrityksessä.

Yrittäjälle toinen paikkakunta mahdollistaa uusilla tavoilla toimimisen ja ammatillisten verkostojen laajentamisen. Usein tähän liittyy investointien tekeminen työtiloihin. Paikalla on heille syvempi kuin pelkkä liiketaloudellinen merkitys. Monilla on aiempia siteitä alueelle, kuten sukujuuria tai usean sukupolven mökkiläisyyttä. Työ on heille elämäntapa, joka mahdollistaa siirtymisen itselle merkitykselliseen elinympäristöön. Toimijatyyppiin toteutumista tukee paikkakunnalta saatu hyväksyntä toiminnalle sekä paikallisen ajatustavan tunteminen. Tähän liittyy myös paikallisen puhetavan ymmärtäminen yrittäjä A20:n kuvaamalla tavalla.

”Tietysti se, että kun olen vähän siltä alueelta kotoisin, niin mä osaan kielen. Se on varmaan helpottanut mua aika paljon siellä ja ehkä helpottanut sitä hyväksyntää siinä kyläyhteisössä. Mulla on sukulaiset siellä [...]llä, mulla on helppo siitä sitten liikkua käymään sukulaisissa ja päinvastoin. Taustat on ehkä edesauttanut. [...] Onhan se helpottanut että vähän ymmärtää sitä paikallista ajatusmaailmaa...”

A20

Koska yrittäjät ovat edelleen työelämässä, ovat he keskimääräisiä monipaikkaisia asukkaita nuorempia. Monilla heistä on enemmän kuin kaksi paikkaa, joissa he voivat

viettäa aikaa. Toimintaa helpottaa se, että monipaikkaisina asukkaina he voivat havaita paikkakunnan mahdollisuuksia paikallisia todennäköisemmin, niin kuin haastateltu yrittäjä A21 kuvaa.

”On hirveän ymmärrettävää, että ihminen ei näe sitä [paikkakunnan mahdollisuuksia], kun se on joka päivä edessä. Vois olla että mökkiläisillä olisi vähän toisenlaiset silmät, voisi löytyä kaupungille kehittämiskohteita ja sellaisia mitkä ovat mökkiläisiä sykehdyttäviä. Ne on hiukan sisäpuolisia ja ulkopuolisia samaan aikaan.” A21

Monet haastatelluista yrittäjistä pitivät omaa taloudellista hyötyään vähäisempänä toiminnan motiivina kuin hyväntekemistä alueelle. He esittävät, että heidän toimintaansa motivoivat eettisesti korkeat ja elämänlaatuun liittyvät tavoitteet yrittäjän A21 tavoin.

”Toki tässä on taloudellistakin intressiä, mutta enemmän sitä, että ihan muuta. Vastapainoa ja työllistää lapsia ja nuoria, sekä omia että muiden. Oikeestaan se että itellä olis niin kuin mukavaa ja olis muillakin mukavaa. Ei niin kuin bampaat irvessä, vaikka se olikin aika rankka kesä fyysisesti, mutta hyvin antoisa.” A21

Paikkakuntaa sympatisoiva asiantuntija -toimijatyyppille (2) on ominaista tunnettu yhteiskunnallinen asema jopa valtakunnan tasolla. He ovat piakkoin eläköitymässä tai jo eläköityneitä, mutta edelleen aktiivisia toimijoita. Kunnan johto on avainasemassa siinä, että heidän asiantuntijuutensa ja verkostoasemansa alkavat hyödyttää laajemmin myös vapaa-ajan paikkakuntaa. Tämä on taloudellisesti edullista kunnille, sillä yleensä näille asiantuntijoille maksetut palkkiot ovat symbolisia, ja asiantuntijat auttavat mielellään esimerkiksi paikallisia yrittäjiä. Näin myös asiantuntija A16.

”No minä uin [naurahdus] voi sanoa sillä tavalla mielenkiintoisesti sinne mökkiläisenä. Kun tulin [...]aan, niin aika aktiivisesti esimerkiks toimin. Kun kunta kysyi, että voisitko ryhtyä beijän tämmöiseksi yritysagentiks eli yrityskehittäjäksi, niin mä sanoin että no toimistossa minä en halua istua että jos mä saan tehdä sen työn semmoiseksi kuin itse näen, miten se on tärkeää, että olla yrittäjien käytettävissä ja kehittää sillä tavalla asioita. [...] Seban oli niin ku rakkaudesta lajiin, että mullahan sillä tavalla talonsasiat on kunnossa että eläke juoksee, niin semmoisella kilometrikorvausperiaatteella boitelin näitä asioita.” A16

Asiantuntijoitakin motivoi se, että paikkakunta on heille henkilökohtaisesti tärkeä. Monet heistä ovat myös elämäntilanteessa, jossa on mahdollista panostaa muuhun kuin omaan taloudelliseen asemaan.

Edunvalvoja-toimijatyyppi (3) keskittyy viestinnälliseen vaikuttamiseen sekä vapaa-ajan asukkaiden että koko alueen puolesta. Monet heistä toimivat kuten vapaa-ajanasukkaiden on eri yhteyksissä perinteisesti odotettu toimivan, eli palvelujen kuluttajien roolissa. He tuovat esiin näkemyksiään esimerkiksi kunnan asettamassa mökkiläistoimikunnassa tai lehtien palstoilla ja pyrkivät siten vaikuttamaan päättäjiin. Jotkut edunvalvojat toimivat myös valtakunnan tason foorumeilla, kuten monipaikkainen asukas A9.

”[...] mulla on varmaan annettava huomenna yhteen iltaseminaariin missä [...] puhutaan politiikasta. Siellä oli tämmöstä ku Osmo Soininvaaraa ja Jubana Vartiaista ja niin edespäin. On hyvin mielenkiintoista kuunnella siellä mitä he sanovat vaikkapa aluepolitiikasta ja kun on tänään istunut täällä. [...] Täällä on aika paljon, tämän alueen, yleensä maaseudun elinvoimaisuudesta. Kuin se et siellä helsinkiläiset keskustelee keskenänsä.” A9

Kutsumustietoinen kansalaisaktivisti -toimijatyyppiin (4) kuuluu aluekehittäjätoimijoita, jotka kokevat henkilökohtaisesti tärkeäksi toimia jonkun asian puolesta. He pyrkivät

aktivoimaan myös muita mukaan toimintaan. Usein taustalla on ainutlaatuiseksi ja kauniiksi koetun ympäristön suojele. Toiminta kohdistuu vapaa-ajan paikkakunnalle, joskus myös sitä ympäröiville alueille sen perusteella, mitä ne kansalaisaktivistille edustavat. Kohdepaikka voi valikoitua esimerkiksi aiemman mökkeilyhistorian perusteella, kuten haastateltu kansalaisaktivisti A10 kuvaa.

”Tärkeitä on junien pysähdykset, ympäristöasiat, tässä ei yks ihminen pysty koko maailmaan takkomaan mutta jos sen fokusoi siihen elinympäristöön missä itte on [...]. No kun ikää on tän verran niin kyl mä, ei sitä oikeestaan enää tee semmosia päätöksiä, mä nyt satsaan lopun ikäni [...].n. En mä lähe ettiin muualta. Se tietenkin sattuman kautta vois olla yhtä hyvin joku muu paikka jos yhteydet ja historia ois jossain muualla [...].” A10

Sekä edunvalvojat että kansalaisaktivistit voivat motivoitua toimimaan samojen asioiden puolesta, mutta heidän toimintatapansa eroavat toisistaan. Edunvalvojat toimivat yleensä kuntien asettamilla foorumeilla, mutta kansalaisaktivistit pyrkivät mobilisoimaan muita mukaan toimimaan jonkun asian puolesta omista lähtökohdistaan. Yhtenä esimerkkinä eri toimijatyyppejä yhdistävästä toiminnasta on kuihtuvaksi koetun maaseudun tai epäreilulla tavalla paitsioon jääneiden alueiden tukeminen, kuten seuraava haastattelukatkelmä osoittaa:

”Mutta täällä ehkä sen takia että mä nään niin vähän muita mahdollisuuksia. Senty on... jonkinmoinen väliinputoja ja tää Itä-Suomi on... menemättä nyt historiaan mut se joka on aina maksanut tämän koko maan puolesta millon siitä on leikattu isoja alueita pois, millon mitään. Mä nään että täs kehitetään niin paljon muuta Suomea [...].” A14

Kansalaisaktivismi viittaa asenteeseen, jossa koetaan taisteltavan jonkun asian puolesta suuria muutosvoimia vastaan, pyrkivät ne sitten esimerkiksi joukkoliikenteen heikentämiseen tai kaivostoiminnan laajentamiseen. Usein paikalliset asukkaat lähtevät mukaan näihin kamppailuihin samalle puolelle, mutta kansalaisaktivisti voi myös lyöttäytyä yhteen samanhenkisten kanssa toiselle alueelle tai mobilisoida joukkoja sosiaalisen median avulla silloinkin, kun paikalliset eivät asiasta innostu. Näin myös kutsumustietoinen kansalaisaktivisti A18:

”Enemmän voi syyttää mua et mä houkuttelen siihen väkeä. Jopa barkitsin oman säätiön perustamista mut sitte ku toi [...] on niin iso ja merkittävä ja niin lähellä oikeestaan samaa aluetta niin, sitte lyöttäydyttiin siinä yhteen. Et kyl tää on ihan henkilökohtanen missio [...].” A18

Läheisen paikkasuhteen lisäksi kokemus paikallisyhteisön hyväksynnästä nousi lähes kaikissa haastatteluissa tekijäksi, joka edesauttaa ja mahdollistaa monipaikkaisten aluekehittäjäroolien toteutumista. Aiemmillä juurilla on tärkeä asema aktiivisen toimijuuden toteutumisessa. Juuret voivat liittyä esimerkiksi omaan taustaan, vanhempien asumiseen tai mökkeilyyn paikkakunnalla. Esimerkiksi paikkakunnalta kotoisin olevien sukulaisten kautta on päästy ”paikallisen” asemaan, josta seuraava katkelma kertoo.

”[...] mä oon siis [...] sukunimeltäni ja [...] mun mieheni, isoisovanhemmat ovat sen nimen aikanaan ottaneet käyttöön, [...]lla ja esimerkiks mun appiukkonni sisarusparvessa niin on ollu tusina lapsia. Eli siel on, meidänki lapsilla on siellä pikkuserkkuja [...]. must on kiva [...] kokea sitä että mä kuulun sinne joukkoon.” A11

Olen koonnut taulukkoon 2 eri haastatteluaineiston analyysin tuloksena toimijatyypien keskeiset tekijät, toiminnan kohteet, toimintatavat sekä toimijuus- ja rakennetekijät, jotka mahdollistavat eri toimijatyypien toteutumista vapaa-ajanasukasvaltaisella maaseudulla. Tarvitaan tietynlaiset rakenteelliset olosuhteet, että toimijatyyppejä toteutuu. Toimijoilla voi

olla taipumusta liioitella omaa rooliaan suhteessa rakenteellisiin tekijöihin. Kunnat ja paikallisyhteisöt ovat usein keskeisessä asemassa siinä, johtavatko toimijoiden lähtökohdat aluekehitysroolien realisoitumiseen ja toimintamahdollisuuksien löytymiseen. Läheinen paikkasuhde on eri toimijatyyppien yhdistävä keskeinen rakenteellinen tekijä, joten sitä ei ole erikseen merkitty taulukkoon.

Taulukko 2. Empiiriset monipaikkaiset aluekehittäjätoimijatyyppit ja niiden toteutumista helpottavat tekijät.
Table 2. The empirical multi-local regional development agency types and factors facilitating their implementation.

Toimijatyyppi	Toiminnan kohde ja pyrkimykset	Keskeiset toimintatavat	Toimijuustekijät, jotka helpottavat toimijatyyppien toteutumista	Rakenteelliset tekijät, jotka helpottavat toimijatyyppien toteutumista
1. Monipaikkainen yrittäjä	Yritystoiminnan laajentaminen uudelle paikkakunnalle, palvelutarjonnan vahvistaminen	Tuotekokeilut ja toiminnan vähittäinen laajentaminen	Liike-elämän osaaminen, ulkopuolinen katse, taloudelliset mahdollisuudet, paikallisen ajatus-tavan tunteminen	Liiketoiminnan kannattavuus, hyväksyntä paikkakunnalla
2. Paikkakuntaa sympatisoiva asiantuntija	Paikkakunnan kehittämisen edistäminen	Toiminta kehittämissryhmissä, yrityskehittäminen, lobbaaminen ja verkottaminen	Ammatillinen osaaminen ja sen tuoma status, paikallisen ajatus-tavan tunteminen	Kunnan johdon valmius yhteistyöhön, monipaikkaisen työnteon mahdollisuudet, verkostot alueen ulkopuolella
3. Edunvalvoja	Päättäjiin ja muihin monipaikkaisiin asukkaisiin vaikuttaminen	Ideoiden esittäminen, kielellinen vaikuttaminen eri foorumeilla	Osaamisen ja muun kulttuurisen pääoman tuoma asema alueella	Kunnan järjestämät foorumit, kunnan johdon valmius yhteistyöhön
4. Kutsumus-tietoinen kansalaisaktivisti	Henkilökohtaisen mission toteuttaminen	Paikallisen ja/tai ylläalueellisen yhteisön mobilisointi	Substanssialan ja verkostoitumisen osaaminen	Toiminnan päämäärät yhteneväiset paikallisten kanssa, pääsy paikallisille foorumeille

Ideaalityyppien ja toimijatyyppien vertailu

Kirjallisuuteen perustuvat ideaalityypit vastaavat monin tavoin haastatteluaineistoon perustuvia toimijatyyppien, eli empiirinen aineisto vahvistaa kirjallisuuteen perustuvan ideaalityyppianalyysin tuloksen. Haastatteluaineisto antaa kuitenkin monipuolisemman kuvan monipaikkaisesta aluekehittäjätoimijuudesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä kuin kirjallisuuden kautta saatiin. Löysin lisäksi kaksi uutta toimijatyyppiä, joita kirjallisuuskatsauksen perusteella ei oltu aiemmin liitetty monipaikkaiseen aluekehittäjätoimijuuteen.

Monipaikkainen yrittäjä löytyy sekä kirjallisuuden että haastatteluaineiston perusteella muodostetuista aluekehittäjätyypeistä. Suurin ero niiden välillä on monipaikkaisen yrittäjän toimijuutta tukevilla tekijöillä, joissa haastattelujen perusteella korostuvat kirjallisuutta enemmän yrittäjien suhde paikkakuntaan ja siellä saavutettu asema.

Paikkakuntaa sympatisoiva asiantuntija -toimijatyyppissä yhdistyvät kaksi kirjallisuuteen perustuvaa ideaalityyppiä, verkostojen yhdistäjä ja sisä-ulkopuolinen mentori. Verkostojen välisenä linkkinä toimiminen sekä oman asiantuntemuksen käyttö paikalliskehityksen hyväksi toteutuvat samassa toimijatyyppissä, sillä ammatillinen asiantuntemus mahdollistaa pääsyn tunnustettuun asemaan ja edelleen vaikuttamisen kannalta merkittäviin verkostoihin. Paikkaa sympatisoivat asiantuntijat ovat usein vanhempia henkilöitä, jotka ovat eläköitymässä tai juuri eläköityneet. Kirjallisuuteen perustuvaan verkostojen yhdistäjä -ideaalityypiin liittyvät paikkajohtajuuden piirteet, kuten verkostojen mobilisointi, eivät sen sijaan nouse esiin toimijatyyppiin liittyvästä haastatteluaineistosta.

Haastatteluihin perustuvista toimijatyypeistä kahta ei löydy kirjallisuuteen perustuvista ideaalityypeistä. Nämä ovat edunvalvoja ja kutsumustietoinen kansalaisaktivisti. Edunvalvoja toimii perinteisesti hallinnon vapaa-ajanasukille tarjoamassa asemassa ja osallistuu tarjolla oleviin foorumeihin. Hallinto pyrkii ohjailemaan tätä toimintaa haluamaansa suuntaan. Edunvalvoja on ideoiden esittäjä, joka ei toimi samalla tavoin ”kädet savessa” kuin muut kehittäjätoimijat, vaan toiminnan keskeisenä pyrkimyksenä on vaikuttaa päätöksentekoon. Vaikuttaminen voi tapahtua myös kunnan epävirallisena edustajana valtiohallinnon suuntaan (vrt. Beer 2014).

Kutsumustietoinen kansalaisaktivisti -toimijatyyppi eroaa esimerkiksi edunvalvojasta siinä, miten se suhteutuu virallisiin instituutioihin. Lähtökohtana on henkilökohtainen näkemys toiminnan tavoitteista, eikä toimijatyyppi ole riippuvainen kunnan hyväksynnästä. Toimijatyyppissä on paikkajohtajuuden piirteitä. Mobilisoitavat verkostot voivat olla alueellisesti hyvinkin laajoja. Näihin tukeudutaan erityisesti silloin, jos yhteisiä intressejä paikallisten toimijoiden kanssa ei ole.

Kirjallisuudessa tärkeinä toimijuustekijöinä on pidetty muun muassa yrittäjähenkisyyttä (Grillitsch & Sotara 2020), kokemusta (Sotara 2010) sekä verkosto- ja substanssiosaamista (Grillitsch 2019), kun taas haastatteluaineistossa korostuvat kulttuurinen pääoma ja asema alueella. Tämä kuvastaa toimijuus- ja rakennetekijöiden yhteen kietoutumista, mistä kirjallisuus keskustelee usein erillisinä tekijöinä.

Monipaikkaisen aluekehittäjätoimijuuden mahdollistuminen

Tässä luvussa syvennän näkökulmia monipaikkaiseen aluekehitystoimijuuteen ja siihen vaikuttaviin tekijöihin tämän tutkimuksen tulosten sekä aiemman kirjallisuuden perusteella. Koska monipaikkaisten asukkaiden asema paikkakunnalla vaihtelee sisäpuolisesta ulkopuoliseen (Gallent 2015), tarkastelen erityisesti niitä toimija- ja paikkakuntakohtaisia tekijöitä, jotka mahdollistavat monipaikkaista aluekehittäjyyttä.

Monipaikkaista aluekehittäjätoimijuutta tukevat toimijakohtaiset tekijät

Monet toimijakohtaiset pääomat tukevat monipaikkaisten asukkaiden toimintaa aluekehittäjinä sekä kirjallisuuden että tässä tutkimuksessa toteutettujen haastattelujen analyysin perusteella. Monipaikkaisilla asukkailla on todettu olevan suhteellisen paljon koulutuksen kautta saavutettua inhimillistä pääomaa. Lisäksi tärkeänä on pidetty heidän taloudelliseen pääomaan perustuvaa hyvää asemaansa. Aluekehittämisen yhteydessä keskeisenä on nähty se, mikäli monipaikkaisilla asukkailla on sosiaalista pääomaa, kuten yhteyksiä ammatillisiin verkostoihin ja päättäjiin. Nämä pääomat eivät kuitenkaan yksin selitä sitä, miksi jotkut monipaikkaiset asukkaat päätyvät erilaisiin aluekehittäjätehtäviin, mutta toiset eivät.

Paikkasuhde (engl. *place attachment*) sekä suhde paikallisyhteisöön (engl. *community belonging*) on tunnistettu monipaikkaista aluekehittäjätoimijuutta selittäviksi tekijöiksi (Mottiar & Quinn 2003; Rantanen & Czarnecki 2023), koska aluekehittämistä toteutetaan yhteistyössä toisten kanssa (Edwards 2005). Tässä tutkimuksessa havaitsin, että aluekehittäjätoimijoiden kiinteä paikkasuhde liittyy sekä toiminnan motiiveihin että toimijuuden

vahvistumiseen, koska paikkakunnalle annetut merkitykset muokkaavat monipaikkaisten asukkaiden toiminnan päämääriä, ja läheinen suhde paikallisyhteisöön vahvistaa heidän aluekehittäjätoimijuuttaan. Ulkopaiikkakuntalaisina he eivät voi tukeutua viralliseen asemaan, vaan saamaansa arvostukseen ja epävirallisiin kontakteihin paikkakunnalla. Heidän asemaansa voivat edistää esimerkiksi perinnöksi saadut maa-alueet. Arvostettu asema alueen ulkopuolisissa verkostoissa voi puolestaan avata ovia yhteistyöhön kunnan johdon kanssa.

Monipaikkaiset asukkaat voivat liittää vapaa-ajanasuntoon ja sen sijaintipaikkakuntaan erilaisia ihanteita ja identiteettejä kuin vakituiseen asuntoon (Hoey 2016). Paikkakunnan merkityksiin vaikuttaa se, minkälaisena toiminnan tilana paikkakunta heille näyttäytyy. Vaikka monille kyse on vapaa-ajan, rauhoittumisen ja vetäytymisen paikasta, se voi näyttäytyä myös mentaalisen vapauden tilana. Paikkasiteet voivat näin vaikuttaa monipaikkaisten asukkaiden inhimillisten ja taloudellisten resurssien kohdentumiseen paikkakunnalle.

Vapaa-ajanasuntojen varusteleminen ja digitaalisen infrastruktuurin kehittyminen ovat lisänneet ihmisten toiminnan riippumattomuutta ajasta ja paikasta. Samalla emotionaalisten paikkasuhteiden merkitys paikkavalinnoissa on voinut kasvaa, mikä on osaltaan johtanut entistä pidempien aikojen viettämiseen vapaa-ajan paikkakunnilla. Havaitsin haastatteluista, että paikkakunnille annetut merkitykset ovat joillakin monipaikkaisilla asukkailla laajentuneet käsittämään vapaa-ajanvieton lisäksi työn tekemisen.

Osa haastattelemistani monipaikkaisista aluekehittäjistä on alkanut kokea vapaa-ajan paikkakunnan kohteeksi, joka on omien arvojen mukaisen toiminnan kannalta tärkeä ja vaikuttamisen kannalta sopivan kokoinen. Paikka symboloi heille laajempia aluekehitystai ympäristönsuojeluhaasteita. Läheinen paikkaside juontui joillekin heistä lapsuuden mökkeily- ja luontokokemuksista, ja lopulta tämä johti alueen valitsemiseen oman mission toteuttamiskohteeksi. Heille on toiminnan eettiseksi tavoitteeksi tullut hyvän tekeminen alueelle ja ympäristölle. Toimintaan liittyy joillekin myös henkilökohtaista merkityksellisyiden etsimistä tai identiteettikokeilua, jossa he leikittelevät mahdollisuudella aloittaa uusi elämäntapa toisella paikkakunnalla.

Myös elämänvaiheen muuttuminen, kuten eläköityminen, oli lisännyt joillekin haastatteluista mahdollisuuksia käyttää aikaa vapaaehtoistyöhön ja oman elämän saavutusten ja pyrkimysten pohdintaan. Elämäntilanteen suoma mahdollisuus voi näin johtaa aktiivisuuden lisääntymiseen aluekehitykseen vaikuttavissa tehtävissä asuinkunnan ulkopuolella.

Rakenteelliset tekijät ja monipaikkainen aluekehittäjätoimijuus

Monipaikkaisen aluekehittäjätoimijuuden toteutuminen on prosessi. Lähtökohtana on monipaikkaisten asukkaiden omien tavoitteiden selkiytyminen. Henkilökohtaiseen pohdintavaiheeseen, joka voi kestää vuosia, liittyy usein kunnan taholta houkuttelua lähteä toimimaan (Rantanen 2023). Tämän jälkeen voidaan alkaa pyrkiä kehittäjärooliin alueella. Toimijakohtaiset pääomat ovat monipaikkaisen aluekehittäjätoimijuuden lähtökohtia, mutta rakenteellisten tekijöiden merkitys korostuu siinä, johtavatko ne lopulta toiminnan aloittamiseen.

Jotkut monipaikkaista aluekehittäjätoimijuutta mahdollistavat tekijät liittyvät laajempaan yhteiskunnalliseen muutokseen, kuten työelämän muuttumiseen aiempaa liikkuvammaksi sekä monipaikkaistumisen yleistymiseen. Muutokset ovat synnyttäneet uusia markkinoita esimerkiksi matkailu- ja kulttuuripalveluille, ja samalla mahdollistaneet monipaikkaisten yrittäjien toiminnan laajentumisen uusille paikkakunnille.

Monipaikkaista aluekehittäjätoimijuutta mahdollistavan rakenteen näkökulmasta paikallisyhteisön käsite laajenee kylästä, kunnasta tai vapaa-ajanasukkaiden yhteisöstä verkostoksi, johon kuuluvat esimerkiksi työn tai palveluiden käytön kautta muodostuneet kontaktit. Aluekehitystä tukevia yhteisöjä voivat olla sosiaalisen median foorumit, jotka keräävät

osallistujia laajalta alueelta. Keskinäinen luottamus ja yhteisten päämäärien löytäminen ovat tärkeitä, jotta toimijoita ei yhdistäisi ainoastaan sama paikka, kuten turistin ja paikallisen asukkaan kohdatessa, vaan myös yhteinen toiminta.

Yhteistyö erilaisten ja eritaustaisten ihmisten kanssa ei ole helppoa, mutta voi synnyttää uusia ideoita ja toimintamuotoja. Yhteisten intressien löytyminen on kuitenkin vaikeaa, mikäli paikallisia ja monipaikkaisia asukkaita kokoavia keskustelufoorumeita ei ole. Kuten Gallent (2015) havaitsi Sardiniassa, kontaktit paikallisyhteisöön voivat jäädä yksittäisiksi ja syntyä vain naapurisuuden tai sukulaisuussuhteiden kautta. Sama näyttää olevan totta myös Suomessa, mikä korostaa kuntien viranhaltijoiden roolia vapaaehtoisina toimivien monipaikkaisten aluekehittäjien ”rekrytoinnissa”. Myös kokemus siitä, että monipaikkaisiin asukkaisiin luotetaan on usein seurausta paikallishallinnon edustajien aktiivisuudesta.

Koettu yhteisöllisyys vahvistaa paikkasuhdetta. Symboliset kohtaamiset, kuten tervehtimiset, yhteiset tapahtumat ja lyhyet keskustelut paikallisten kanssa ovat tärkeitä. Mielikuvia muokkaavat myös mediakeskustelut. Monipaikkaisten asukkaiden tunne kuulumisesta paikallisyhteisöön voi joutua kuitenkin ristiriitaan heidän kokemansa todellisuuden kanssa. Näin kävi esimerkiksi covid-19-pandemian aikana keskustelujen kärjistyttyä paikallisten ja vapaa-ajanasukkaiden välillä sosiaalisessa mediassa, kun jotkut vapaa-ajanasukkaat pakenivat pandemiaa kaupungeista vapaa-ajanasunnoille, ja tämä aiheutti pelkoja paikallisissa. Illuusio yhteisöllisyydestä halutaan säilyttää, mutta ohut kontaktipinta voi myös särkyä helposti, mikäli koettu ja eletty yhteisösuhte joutuvat toistensa kanssa ristiriitaan.

Rakenteelliset tekijät voivat myös estää toimijuutta. Huolimatta siitä, että monet kunnat ovat pyrkineet osallistamaan monipaikkaisia toimijoita, lainsäädännön näkökulmasta he ovat palvelujen käyttäjiä (Laki kuntalain muuttamisesta 175/2019), mikä on keskeinen monipaikkaisten asukkaiden asemaa määrittävä tekijä. Myös tunnistamamme yleinen media-diskurssi ”kulutuskeskeinen vapaa-ajan asuminen” pitää heitä turisteina (Pitkänen & Rantanen 2023). Mikäli paikkakunta koetaan ulkopuolelleen jättäväksi, voivat aluekehitysroolit jäädä toteutumattomaksi potentiaaliksi. Hallinnon onkin ollut haasteellista määritellä kategorioita, johon monipaikkaiset asukkaat kuuluvat. Tämä on johtanut erilaisiin tapoihin ymmärtää ja vaikuttaa heidän toimintaansa.

Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen keskiössä ovat olleet monipaikkaiset asukkaat, jotka toimivat aktiivisesti aluekehityksen hyväksi. Tutkimuksen tarkoituksena oli tunnistaa aktiiviset aluekehittäjätyypit sekä ymmärtää tekijöitä, jotka edesauttavat näiden aluekehittäjätyyppien toteutumista. Toisena tavoitteena oli laajentaa aluekehittäjätyyppien tutkimisen menetelmiä, ja tässä tarkoituksessa sovelsin ideaalityyppianalyysia. Menetelmä teki näkyväksi aktiivisen monipaikkaisen aluekehittäjätoimijuuden sekä sitä mahdollistavien tekijöiden moninaisuuden ja vuorovaikutteisuuden.

Tunnistin haastatteluaineistosta neljä aluekehittäjätyyppiä, joista monipaikkainen yrittäjä ja kutsumustietoinen kansalaisaktivisti osoittautuivat aluekehityksen kannalta erityisen kiinnostaviksi niihin liittyvien muutostoimijuuden piirteiden, innovatiivisuuden ja paikkajohtajuuden vuoksi (ks. Sotara ym. 2021). Nämä toimijatyypit voivat kyseenalaistaa alueiden nykyisiä kehityspolkuja, tarttua uusiin mahdollisuuksiin ja mobilisoida uusia toimijoita alueen kehittämiseen. Muut aluekehittäjätyypit olivat paikkakuntaa sympatisoiva asiantuntija ja edunvalvoja.

Aluekehittäjät eivät aina ole palkattuja työntekijöitä (Sotara ym. 2007). He eivät tämän tutkimuksen perusteella myöskään välttämättä asu paikkakunnalla. Huolimatta hallinnollisista rajoista tulisi alueiden parempaan tulevaisuuteen vaikuttamaan pyrkivien monipaikkaisten toimijatyypien moninaisuus huomioida aluekehittämistä koskevissa keskusteluissa erityisesti vapaa-ajanasukasvaltaisissa kunnissa. Ne ovat avainasemassa monipaikkaisen aluekehitystoimijuuden hyödyntämisessä.

Tutkimus konkretisoi, miten monipaikkaisten asukkaiden aluekehittäjätoimijuuksien ja niitä tukevien rakenteellisten tekijöiden välisen suhteen tarkastelu avaa kaupunki–maaseutu- tai kaupunkilainen–maalainen-dikotomioita monipuolisemman näkymän aluekehityksen kannalta merkityksellisiin yhteisöihin ja resursseihin. Paikallisyhteisöt rakentuvat erilaisista paikkasuhteista ja toimijuuksista. Ne voivat koostua paikallisten asukkaiden lisäksi esimerkiksi alueelle tietoisesti juurtumaan pyrkivistä tai sukhistoriansa vuoksi siellä juuria omaavista monipaikkaisista asukkaista, hybridityöläisistä ja alueelle muuttavista (Pitkänen ym. 2017).

Yksi muutos on tapahtumassa parhaillaan, kun uusi sukupolvi perii vanhempiensa hankkimia mökkejä. Samalla työn tekeminen eri paikoissa lisääntyy. Kuten on todettu, vapaa-ajan asumisella on jopa kansallisesti merkittävä rooli maaseutusuhteen ylläpitämisessä (Pitkänen & Tuulentie 2014). Samalla entistä moninaisemmat pyrkimykset ja arvostukset esimerkiksi ympäristönsuojeluun liittyen voivat saada aikaan myös paikallisia jännitteitä. Monipaikkaisten asukkaiden ulkopuolisen katse on vallan väline, mikäli se suuntautuu ylhäältä alaspäin. Olisikin tärkeää, että monipaikkaiset aluekehittäjät eivät keskittyisi vain oman agendansa eteenpäin viemiseen, vaan pyrkisivät samalla voimaannuttamaan eri osapuolia toimimaan paikkakunnan kehityksen hyväksi (Sotara 2021).

Toisin kuin jotkut esimerkit antavat ymmärtää (mm. Halfacree 2007), tämän tutkimuksen perusteella aktiiviset monipaikkaiset aluekehittäjät pyrkivätkin toimimaan yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa ja myös löytävät tälle vastakaikua. He eivät aina tietoisesti pyri saamaan aikaan aluekehitysvaikutuksia, vaikka näin lopulta tapahtuisikin. Hallinnon ei kannatakaan houkutella heitä paperinmakuiseen ”kehittämistyöhön”.

Tutkimuksen tulosten valossa tavoite maaseudun kehityksen perustumisesta sekä alueen sisäisiin että ulkopuolisiin voimavaroihin ja vuorovaikutuksellisiin suhteisiin (Gkartzios & Lowe 2019) on osaltaan saavutettavissa monipaikkaisten aluekehittäjien kautta. He eivät yksin ratkaise maaseudun elinvoimaan liittyviä ongelmia, mutta heidän panostaan ei tule myöskään väheksyä. Esimerkiksi monipaikkainen yrittäjyys voi lisätä asukkaiden työmahdollisuuksia. Vaikka muiden tässä tutkimuksessa tunnistettujen monipaikkaisten aluekehittäjätyyppien panos kohdistuu paikkakuntien kehitykseen epäsuorasti, sekin voi osoittautua paikkakunnalle jopa ratkaisevaksi pitkällä aikavälillä.

Aluekehityksen laajaa tulkintaa (Pike ym. 2016) soveltaen kysyn: Minkälaista olisi ekologisesti, poliittisesti ja sosiaalisesti aiempaa kestävämpi monipaikkainen maaseutu? Ideaalityyppianalyysi kuvaa maailmaa, joka toimii ideaalisissa olosuhteissa, siis eräänlaista utopiaa (Gerhardt 1994). Tämän tutkimuksen tuloksia seuraten ideaalisella vapaa-ajanasukasvaltaisella maaseudulla ”paikallinen–vieras” ja ”kehittäjä–kehitettävä” -jaottelut menettävät merkityksensä ja korvautuvat tapauskohtaisesti organisoituvilla, dynaamisilla, hallinnolliset rajat ylittävillä paikallisyhteisöillä. Tällaisissa yhteisöissä toteutuisi rikastuttava vuorovaikutus, joka ei ole vain taloudellista ja yksisuuntaista, vaan myös tietämyksen ja käytäntöjen jakamista puolin ja toisin. Monipaikkaisuus perustuisi tällöin entistä vähemmän jatkuvaan liikkumiseen maaseudun ja kaupungin välillä sekä elitistisyyden leimaamaan uudisrakentamiseen (Hall & Müller 2004). Se tukeutuisi enemmän maaseudun fyysiseen infrastruktuuriin sekä henkisiin voimavaroihin ja perintöön, jotka yhdistyisivät monipaikkaisten asukkaiden voimavaroihin.

Alueiden kehityspolkuihin vaikuttaa sekä niiden historia että odotettu tulevaisuus. Monipaikkaiset aluekehittäjätoimijat voivat lisätä vaikeassa tilanteessa kamppailevien paikkakuntien tulevaisuudenuskoa ja olla synnyttämässä positiivista kehää, jossa odotettu tulevaisuus lisää halukkuutta investoida alueeseen sekä taloudellisia että henkisiä voimavaroja.

Kiitokset

Tutkimus on saanut rahoitusta Suomen Kulttuurirahaston Etelä-Savon rahastolta (2023).

Lähteet

- Alanen, L., Salminen, V.-M. & Siisiäinen, M. (2007) *Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät*. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Ayres, S. (2014) Place-based leadership: reflections on scale, agency and theory. *Regional Studies, Regional Science* 1(1) 21–24. <https://doi.org/10.1080/21681376.2013.869424>
- Bäckkelund, N.G. (2021) Change agency and reproductive agency in the course of industrial path evolution. *Regional Studies* 55(4) 757–768. <https://doi.org/10.1080/00343404.2021.1893291>
- Beer, A. (2014) Leadership and the governance of rural communities. *Journal of Rural Studies* 34 254–262. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2014.01.007>
- Beer, A., Sotarauta, M. & Ayles, K. (2023) Place, city, regional, rural... leadership: a review. Teoksessa Sotarauta, M. & Beer, A. (toim.) *Handbook on city and regional leadership*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK & Northampton, MA, USA.
- Bourdieu, P. (1998) *Järjen käytännöllisyys: toiminnan teorian lähtökobtia*. Vastapaino, Tampere.
- Bristow, G. & Healy, A. (2014) Regional Resilience: An Agency Perspective. *Regional Studies* 48(5) 923–935. <https://doi.org/10.1080/00343404.2013.854879>
- Crevoisier, O. & Jeannerat, H. (2009) Territorial Knowledge Dynamics: From the Proximity Paradigm to Multi-location Milieus. *European Planning Studies* 17(8) 1223–1241. <https://doi.org/10.1080/09654310902978231>
- Czarnecki, A. (2018) *Going Local? Linking and Integrating Second-Home Owners with the Community's Economy. A Comparative Study between Finnish and Polish Second-Home Owners*. Polish Studies in Economics. Peter Lang, Berlin.
- Edwards, A. (2005) Relational agency: Learning to be a resourceful practitioner. *International Journal of Educational Research* 43(3) 168–182. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2006.06.010>
- Florida, R. (2002) *The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. Basic Books, New York.
- Gallent, N. (2014) The Social Value of Second Homes in Rural Communities. *Housing, Theory and Society* 31(2) 174–191. <https://doi.org/10.1080/14036096.2013.830986>
- Gallent, N. (2015) Bridging social capital and the resource potential of second homes: the case of Stintino, Sardinia. *Journal of Rural Studies* 38 99–108. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2015.02.001>
- Garud, R., Gehman, J. & Giuliani, A.P. (2014) Contextualizing entrepreneurial innovation: A narrative perspective. *Research Policy* 43(7) 1177–1188. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2014.04.015>
- Gerhardt, U. (1994) The use of Weberian ideal-type methodology in qualitative data interpretation: An outline for ideal-type analysis. *Bulletin of Sociological Methodology / Bulletin de Méthodologie Sociologique* 45 74–126. Sage Publications. <https://www.jstor.org/stable/24311610>
- Giddens, A. (1984) *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Polity Press, Cambridge.
- Gkartzios, M. & Lowe, P. (2019) Revisiting Neo-Endogenous Rural Development Teoksessa Scott, M., Gallent, N. & Gkartzios, M. (toim.) *The Routledge Companion to Rural Planning*. Routledge, New York.
- Granovetter, M. (1973) The strength of weak ties. *American Journal of Sociology* 78(6) 1360–1380. <https://www.jstor.org/stable/2776392>
- Grillitsch, M. & Sotarauta, M. (2020) Trinity of change agency, regional development paths and opportunity spaces. *Progress in Human Geography* 44(4) 704–723. <https://doi.org/10.1177/0309132519853870>
- Grillitsch, M. (2019) Following or breaking regional development paths: on the role and capability of the innovative entrepreneur. *Regional Studies* 53(5) 681–691. <https://doi.org/10.1080/00343404.2018.1463436>
- Grillitsch, M., Sotarauta, M., Asheim, B., Fitjar, R.D., Haus-Reve, S., Kolehmainen, J., Kurikka, H., Lundquist, K.-J., Martynovich, M., Monteilhet, S., Nielsen, H., Nilsson, M., Rekers, J., Sopanen, S. & Stihl, L. (2022) Agency and economic change in regions: identifying routes to new path development using qualitative comparative analysis. *Regional Studies* 57(8) 1453–1468. <https://doi.org/10.1080/00343404.2022.2053095>
- Halfacree, K. (2007) Trial by space for a 'radical rural': Introducing alternative localities, representations and lives. *Journal of Rural Studies* 23(2) 125–141. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2006.10.002>
- Hall, C. M. & Müller, D. K. (toim.) (2004) *Tourism, Mobility and Second Homes: Between Elite Landscape and Common Ground*, Bristol, Blue Ridge Summit: Channel View Publications, England. <https://doi.org/10.21832/9781873150825>
- Hoey, B. A. (2016) Negotiating work and family: lifestyle migration, potential selves and the role of second homes as potential spaces. *Leisure Studies* 35(1) 64–77. <https://doi.org/10.1080/02614367.2015.1036103>
- Huijbens, E.H. (2012) Sustaining a Village's Social Fabric? *Sociologia Ruralis* 52 332–352. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2012.00565.x>
- Hytti, U. (2003) *Stories of entrepreneurs: narrative construction of identities*. Turku school of Economics and business administration, Small business institute. <https://urn.fi/URN:ISBN:951-564-131-4>
- Iyer, S., Kitson, M. & Toh, B. (2005) Social capital, economic growth and regional development. *Regional Studies*

- 39(8) 1015–1040. <https://doi.org/10.1080/00343400500327943>
- Jessop, B. (2001) Institutional Re(turns) and the Strategic – Relational Approach. *Environment and Planning A: Economy and Space* 33(7) 1213–1235. <https://doi.org/10.1068/a32183>
- Jørgensen, M.T., Sundbo, J. & Fuglsang, L. (2024) Cocreating communities of place in second home tourism. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 1–20. <https://doi.org/10.1080/15022250.2023.2298454>
- Kujala, S., Hakala, O., Törmä, H., Rantanen, M., Czarnecki, A. & Hyryläinen, T. (2018) *Etelä-Savon vapaa-ajan asumisen aluetaloudelliset vaikutukset nykytilanteessa ja tulevaisuuden skenaarioissa*. Raportteja 187. Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/260557>
- Kurikka, H. & Grillitsch, M. (2021) Resilience in the Periphery: What an Agency Perspective Can Bring to the Table. Teoksessa Wink, R. (toim.) *Economic Resilience in Regions and Organisations*. Studien zur Resilienzforschung. Springer, Wiesbaden. https://doi.org/10.1007/978-3-658-33079-8_6
- Laki kuntalain muuttamisesta (175/2019) <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190175>>. 26.3.2024.
- Lehtonen, O., Kotavaara, O., Muilu, T., Vihinen, H. & Huovari, J. (2020) Kausiväestö moninaistaa kuvaa aluerakenteen kehityksestä Suomessa. *Terra* 132(2) 69–84. <https://doi.org/10.30677/terra.85022>
- Mahon, M. & Hyryläinen, T. (2019) Rural arts festivals as contributors to rural development and resilience. *Sociologia Ruralis* 59(4) 612–635. <https://doi.org/10.1111/soru.12231>
- Miguélez, E. & Moreno, R. (2015) Knowledge flows and the absorptive capacity of regions. *Research Policy* 44(4) 833–848. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2015.01.016>
- Mottiar, Z. & Quinn, B. (2003) Shaping leisure/tourism places - the role of holiday home owners: a case study of courtown, Co. Wexford, Ireland. *Leisure Studies* 22 109–128. <https://doi.org/10.1080/0261436032000061169>
- Moulaert, F., Jessop, B. & Mehmood, A. (2016) Agency, structure, institutions, discourse (ASID) in urban and regional development. *International Journal of Urban Sciences* 20(2) 167–187. <https://doi.org/10.1080/12265934.2016.1182054>
- Müller, D. K. (2011) Second homes in rural areas: Reflections on a troubled history. *Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography* 65(3) 137–143. <https://doi.org/10.1080/00291951.2011.597872>
- Müller, D. K. & Hooendoorn, G. (2013) Second homes: curse or blessing? A review 36 years later. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 13(4) 353–369. <https://doi.org/10.1080/15022250.2013.860306>
- Nordbo, I. (2013) Beyond the transfer of capital? Second-home owners as competence brokers for rural entrepreneurship and innovation. *European Planning Studies* 22(8) 1641–1658. <http://dx.doi.org/10.1080/09654313.2013.784608#2013>
- Nordin, U. & Marjavaara, R. (2012) The local non-locals: second home owners associational engagement in Sweden. *Tourism* 60 293–305. <https://hrcak.srce.hr/93006>
- Pike, A., Rodríguez-Pose, A. & Tomaney, J. (2016) Introduction. Teoksessa Pike, A., Rodríguez-Pose, A. & Tomaney, J. (toim.) *Local and regional development*. 2. painos. Routledge, Lontoo. <https://doi.org/10.4324/9781315767673>
- Piša, J. & Hruška, V. (2024) 'It was my duty to change this place': motivations of agents of change in Czech old industrial towns. *Geografiska Annaler: Series B Human Geography* 106(2) 235–251. <https://doi.org/10.1080/04353684.2023.2208580>
- Pitkänen, K., Adamiak, C. & Halseth, G. (2014) Leisure activities and rural community change: Valuation and use of rural space among permanent residents and second home owners. *Sociologia Ruralis* 54(2) 143–166. <https://doi.org/10.1111/soru.12023>
- Pitkänen, K. & Hannonen, O. (2024) Mökkitutkimuksesta monipaikkaisuuteen ja etätyömatkailuun: vapaa-ajan asumisen tutkimus 2000-luvulla. *Matkailututkimus* 20(1) 117–139. <https://doi.org/10.33351/mt.143752>
- Pitkänen, K. & Rantanen, M. (2023) Climate-wise second home tourism: policy and media discourses on the climate impacts of second homes in Finland. Teoksessa Adie, B. A. & Hall, C. M. (toim.) *Second Homes and Climate Change* 56–72. Routledge.
- Pitkänen, K., Sireni, M., Rannikko, P., Tuulentie, S. & Hiltunen, M. J. (2017) Temporary mobilities regenerating rural places. Case studies from northern and eastern Finland. *The Journal of Rural and Community Development* 12(2/3) 93–113.
- Pitkänen, K. & Strandell, A. (2018) Suomalaisen maaseudun monipaikkaisen asumisen muodot ja tulevaisuuden kehitys. Maaseutuja tulevaisuudessa. Maaseutupolitiikan 30-vuotisjuhlalukko. *Maaseudun Uusi Aika* 26(2–3) 6–23. <<http://www.mua-lehti.fi/wp-content/uploads/2018/10/pitkanen-ja-strandell.pdf>>. 2.12.2024.
- Pitkänen, K. & Tuulentie, S. (2014) Paikallisia ja ulkopuolisia – vapaa-ajan asumisen maaseutu. Pääkirjoitus. *Maaseudun uusi aika* 22(2) 3–4. <http://www.mua-lehti.fi/arkisto/MUA_2014_2.pdf>. 2.12.2024.
- Putnam, R. (1993) *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press, Princeton.
- Radiukiewicz, A. (2017) Activists' Perceptions of their Roles in Civic Organizations: A Case from Poland. *Journal of Civil Society* 13(4) 426–442. <https://doi.org/10.1080/17448689.2017.1389844>
- Rantanen, M. (2023) Monipaikkaisten asukkaiden hallinta vapaa-ajanasukasvaltaisissa kunnissa. *Terra* 135(3) 121–139. <https://doi.org/10.30677/terra.127315>
- Rantanen, M. & Czarnecki, A. (2023) Second-home owners as local developers: Roles and influencing factors.

- Journal of Rural Studies* 97 560–572. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2023.01.002>
- Rinne-Koski, K. (2022) Asukkaana kunnassa: Monipaikkaisen asukkaan roolit kuntalaisuutta rakentamassa. *Yhdyskuntasuunnittelu* 59(4) 43–64. <https://doi.org/10.33357/ys.115568>
- Robertsson, L. & Marjavaara, R. (2015) The Seasonal Buzz: Knowledge Transfer in a Temporary Setting. *Tourism Planning & Development* 12(3) 251–265. <https://doi.org/10.1080/21568316.2014.947437>
- Rogers, A., Castree, N. & Kitchin, R. (2013) Agency. Teoksessa *A Dictionary of Human Geography*. Oxford University Press. <<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199599868.001.0001/acref-9780199599868-e-21>>. 26.3.2024.
- Ronkainen, M. (2021) Yli puolet mökinomistajista on eläkkeellä. Tieto & trendit 12.8.2021. Tilastokeskus, Helsinki. <<https://stat.fi/tietotrendit/blogit/2021/yli-puolet-mokinomistajista-on-elakkeella>>. 11.11.2024.
- Schumpeter, J.A. (1911) *The theory of economic development*. Harvard University Press, Cambridge, MA.
- Sippola, M.M., Kingumets, J. & Tuhkanen, L. (2021) Social positioning and cultural capital: An ethnographic analysis of Estonian and Russian language social media discussion groups in Finland. *International Journal of Intercultural Relations* 86 36–45. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2021.10.005>
- Sjöblom, J. (2022) Osallistumisen kulttuuriset resurssit asuinalueen suunnittelussa: Tapaustutkimus Arabian alueen täydennysrakentamisesta. *Yhdyskuntasuunnittelu* 60(2) 33–52. <<https://journal.fi/yhdyskuntasuunnittelu/article/view/109713>>. 26.3.2024.
- Sotara, M. (2010) Regional development and regional networks: The role of regional development officers in Finland. *European Urban and Regional Studies* 17(4) 387–400. <https://doi.org/10.1177/0969776409352581>
- Sotara, M. (2017) An actor-centric bottom-up view of institutions: Combinatorial knowledge dynamics through the eyes of institutional entrepreneurs and institutional navigators. *Environment and Planning C: Politics and Space* 35(4) 584–599. <https://doi.org/10.1177/0263774X16664906>
- Sotara, M. (2021) Combinatorial power and place leadership. Teoksessa Sotara, M. & Beer, A. (toim.) *Handbook on City and Regional Leadership* 152–167. Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- Sotara, M. & Beer, A. (2016) Governance, Agency and Place Leadership: Lessons from a Cross-National Analysis. *Regional Studies* 51(2) 210–223. <https://doi.org/10.1080/00343404.2015.1119265>
- Sotara, M., Kosonen, K.-J. & Viljamaa, K. (2007) *Aluekehittäminen generatiivisena johtajuutena. 2000-luvun aluekehittäjän työnkuva ja kompetensseja etsimässä*. Tampereen yliopisto, Alueellisen kehittämisen tutkimusyksikkö. Sente-julkaisuja 23/2007. <https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8498-8>
- Sotara, M., Kurikka, H., Kolehmainen, J. & Sopanen, S. (toim.) (2021) *Toimijuus ja mahdollisuuksien tilat aluekehityksessä. Miten kehittyä vastoin kaikkia oletuksia?* Tampereen yliopisto Sente-julkaisuja 35/2021. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1872-7>
- Sotara, M. & Mustikkamäki, N. (2015) Institutional Entrepreneurship, Power, and Knowledge in Innovation Systems: Institutionalization of Regenerative Medicine in Tampere, Finland. *Environment and Planning C: Government and Policy* 33(2) 342–357. <https://doi.org/10.1068/c12297r>
- Stapley, E., O’Keeffe, S. & Midgley, N. (2022) Developing Typologies in Qualitative Research: The Use of Ideal-type Analysis. *International Journal of Qualitative Methods* 21 1–9. <https://doi.org/10.1177/16094069221100633>
- Stiman, M. (2024) *Privileging Place: How Second Homeowners Transform Communities and Themselves*. Princeton University Press, Yhdysvallat. <https://doi.org/10.2307/jj.9992379>
- Stimson, R., Stough, R. & Salazar, M. (2009) *Leadership and Institutions in Regional Endogenous Development*. Edward Elgar, Cheltenham.
- SVT, Suomen virallinen tilasto (2023) Rakennukset ja kesämökit. Tilastokeskus, Helsinki. <<https://www.stat.fi/tilasto/rakke>>. 26.10.2024.
- Tilastokeskus (2024) Rakennukset ja kesämökit. Tilastokeskus, Helsinki. <<https://stat.fi/tilasto/rakke>>. 11.11.2024.
- Vihinen, H. & Ovaska, U. (2020) Maaseutubarometri 2020. Yrittäjyys ja elinkeinot maaseudulla. Luonnonvarakeskus. <<https://www.maaseutupolitiikka.fi/paatoksenteontueksi/tietoa/maaseutubaro>>. 26.3.2024.
- Voutilainen, O., Korhonen, K., Ovaska, U. & Vihinen, H. (2021) Mökkibarometri 2021. Luonnonvarakeskus. *Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus* 47/2021. Luonnonvarakeskus, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-237-7>
- Weber, M. (1904) Objectivity in Social Science and Social Policy. Teoksessa Weber, M. *The Methodology of the Social Sciences*. Free Press 1949, New York.